

2-TOM, 3-SON

YANGI INNAVATSIYALARNI IQTISODIYOTDA QO'LLASH.

Ilmiy rahbar: U.X.Adambayev “Urganch Ranch Texnologiya” universiteti katta o'qituvchisi

Baxtiyorova Yorqinoy “Urganch Ranch Texnologiya” universiteti talabasi

Telefon: +99899 683 05 11

E-mail: baxtiyorovayorqinoy2000@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola yangi O'zbekistonda innovatsiyalarga asoslangan iqtisodiy taraqqiyotga erishish uchun ilm-fan va texnologik tomondan rivojlanish dolzarb masala sifatida muhokama qilingan. O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi yo'nalishlarda tadrijiy islohotlar olib borilishi lozimdir. Ilmiy tadqiqotlarni bevosita va bilvosita rag'batlantirish Ilmiy infratuzilmani yuksak darajada takomillashtirish; Ilm-fan sohasida ish olib boruvchi kichik va o'rta tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash; Ilmiy, injener va texnik kadrlarni ijtimoiy himoya qilish, ilmiy xodimning statusi va obro'sini oshirish. Shu va boshqa islohotlar natijasida ilm-fan taraqqiy etadi, bu esa o'z navbatida innovatsion iqtisodiyotga asos soladi.

Kalit so'zlar. Innovatsiya, kapital, innovatsion jarayon, ishlab chiqarish omillari, innovatsion strategiya, innovatsion tadbirkorlik, taraqqiyot axborot texnologiyasi.

ПРИМЕНЕНИЕ НОВЫХ ИННОВАЦИЙ В ЭКОНОМИКЕ.

Научный руководитель: Адамбаев У.Х. – старший преподаватель Университета «Урганч Ранч Технологии»

Бахтиёрова Ёркиной студентка университета «Урганч Ранч Технологии»

Телефон: +99899 683 05 11

Электронная почта: baxtiyorovayorqinoy2000@gmail.com

Аннотация: В данной статье рассматривается развитие науки и технологий как актуальный вопрос достижения инновационного экономического развития в новом Узбекистане. На основе проведенного анализа необходимо провести поэтапные реформы по следующим направлениям: прямое и косвенное стимулирование научных исследований, совершенствование научной инфраструктуры на высоком уровне; Поддержка малых и средних предприятий, работающих в сфере науки, социальная защита научных, инженерно-технических кадров, повышение статуса и репутации научного работника. В результате этих и других реформ наука будет развиваться, что, в свою очередь, заложит основу инновационной экономики.

Ключевые слова: Инновации, капитал, инновационный процесс, факторы производства, инновационная стратегия, инновационное предпринимательство, информационные технологии развития.

APPLICATION OF NEW INNOVATIONS IN THE ECONOMY.

Scientific supervisor: U.Kh.Adambayev is a senior lecturer at the University "Urganch Ranch Technology".

Bakhtiyorova Yorqinoy is a student of "Urganch Ranch Technology" University

Phone: +99899 683 05 11

E-mail: bakhtiyorovayorqinoy2000@gmail.com

Abstract: This article discusses the development of science and technology as an urgent issue to achieve innovation-based economic development in the new Uzbekistan. On the basis of the conducted analysis, it is necessary to carry out gradual reforms in the following directions, direct and indirect stimulation of scientific research, improvement of the scientific infrastructure at a high level; Support of small and medium-sized enterprises working in the field of science, social protection of scientific, engineering and technical personnel, increasing the status and reputation of a scientific worker. As a result of these and other reforms, science will advance, which in turn will lay the foundation for an innovative economy.

Keywords: Innovation, capital, innovative process, factors of production, innovative strategy, innovative entrepreneurship, development information technology.

Innovatsion iqtisod tushunchasiga yondashuvlar turlicha, shu sababli innovatsiya yoki innovatsion faoliyatga turlicha ta'riflar berilib kelinmoqda. Masalan, bir ta'rifda, innovatsiya - texnika va texnologiya avlodlarini almashtirishni ta'minlash uchun iqtisodiyotga sarflangan mablag'lar hisoblanadi. Shuningdek, boshqa ma'noda innovatsiya - ilmiy-texnika yutuqlari va ilg'or tajribalarga asoslangan texnika, texnologiya, boshqarish va mehnatni tashkil etish kabi sohalardagi yangiliklar, shuningdek, ularning turli sohalar va faoliyat doiralarida qo'llanilish, deb ko'rsatiladi.[1]

Innovatsion ingliz tilidagi "innovation" so'zidan olingan bo'lib, yangilik va yangilik kiritish degan ma'noni beradi. Bu yangilik zamirida yangi tartibni, yangi odatni, yangi uslubni tushunish lozim,[2] degan fikrlar ham bor.

Taniqli iqtisodchi olim N.To'xliiev innovatsiya tushunchasini globallashuv jarayonlari va milliy iqtisodiyot amal qilishi xususiyatlari bilan bog'lab tushuntiradi. Olimning fikricha, "innovatsiya - globallashuv jarayonida milliy iqtisodiyotlarning rivojlanish strategiyasini shakllantirishda yangi zamonaviy omil hisoblanadi. Innovatsiya ilmiy-texnik, texnologik va ijodiy faoliyatning pirovard natijasi bo'lib, yangi yoki takomillashgan mahsulot ko'rinishini ifodalaydi. Shuningdek, u amaliy faoliyatda foydalaniladigan yangi yoki takomillashgan texnologik jarayonni bildiradi. Innovatsiyaning ilmiy tadqiqot va an'anaviy ishlab chiqarishdan farqi shundan iboratki, u avvalo, ilmiy-texnika yangiligidir, amaliyotda qo'llana bilishi kerak, ya'ni sanoat, qishloq xo'jaligi, ta'lim, tibbiyot va boshqa sohalarda foydalanilishi lozim.[3]

Xususan, O'zbekistonda qabul qilingan ko'plab normativ-huquqiy hujjatlar va ijtimoiy tarmoqlarda keng muxokamaga qo'yilgan qonun loyihalarida o'z aksini topgan. Innovatsion faoliyat to'g'risida 2020 yil 27 iyuldagi O'zbekiston Respublikasining Qonuni, Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi "2017–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishlari bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida"gi prezident farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirishga oid davlat siyosatini tubdan yangilash chora-tadbirlari to'g'risida» 2020 yil 26 martdagi PF-5975-son Farmoni , «O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida» 2020 yil 26 martdagi PQ-4653-son, «Aholini tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» 2020 yil 13 oktabrdagi PQ-4862-son qarorlari, "O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi huzuridagi tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi faoliyatini samarali tashkil etish to'g'risida " 2021 yil 17 fevraldagi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori kabi myoriy hujjatlar shular jumlasidandir. Ushbu hujjatlarni qabul qilishdan maqsad tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, yangi tadbirkorlarni vujudga keltirish va rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, innovatsion tizimning salohiyati va samaradorligini oshirishga ko'maklashish, innovatsiyalar uchun qulay bo'lgan normativ-huquqiy, moliyaviy va axborot muhitini yaratishdan iborat. Shuningdek, sanoatda raqobatbardoshlik va mahsuldorlikni oshirish, yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirishni rag'batlantirish, ishlab chiqarishni ko'paytirish va ishlab chiqarish va eksport

2-TOM, 3-SON

tarkibida ulushni oshirish, innovatsion texnologiyalar va ilg'or boshqaruvni qo'llashni kengaytirishdir.

Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish, yangi tadbirkorlarni vujudga keltirish orqali tizimning salohiyati va samaradorligini oshirishga ko'maklashish tadqiqot ishining maqsadi hisoblanadi. Tadqiqotning vazifalari esa sanoatda raqobatbardoshlik va mahsuldorlikni oshirish bosqichlarini tadqiq qilish va uning o'ziga xos xususiyatlarini asoslash; yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirishni rag'batlantirish, ishlab chiqarishni ko'paytirish va ishlab chiqarish va eksport tarkibida ulushni oshirish, innovatsion texnologiyalar va ilg'or boshqaruvni qo'llashni kengaytirishra ta'sir qiluvchi omillarni aniqlashdan iboratdir.

Ingliz olimi G. A. Gobson Iqtisodiy tizimning yangi mahsulotlar paydo bo'ladigan, yangi bozorlar paydo bo'ladigan, yangi texnologiyalar joriy qilinadigan qismini tahlil qilib, uni "progressiv ishlab chiqarish sohasi" deb atadi. Hozir biz uni innovatsion iqtisodiyot deb ataymiz. [1]

Albatta, innovatsiya kabi hodisani o'rganish jarayonida ikki olim, ya'ni N.Kondratiev va avstriyalik J.A.Shumpeterning nomlarini unutmaslik kerak. Aynan Shumpeter o'zining "Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi" tadqiqotida innovatsiya tushunchasiga birinchi bo'lib ta'rif bergan.[3] U innovatsiyani tijorat muammolarini hal qilishga qaratilgan mavjud ishlab chiqarish omillarining ilmiy va tashkiliy birikmasi sifatida talqin qildi. Shumpeter bevosita innovatsiyalarda iqtisodiy tizimlarning rivojlanish manbasini payqadi. Chunki o'ziga xos kontent innovatsiyasi-bu o'zgarishlar, ular beshta tipik o'zgarishlarga e'tibor berib, ta'kidlagan:

1. Yangi texnologiyalar, yangi texnologik jarayonlar yoki yangi ishlab chiqarish bozorlarini ta'minlash;
2. Yangi xususiyatlarga ega mahsulotlarni joriy etish;
3. Yangi xom ashyolardan foydalanish;
4. Ishlab chiqarishni tashkil etish va ishlab chiqarishni moddiy-texnik ta'minotidagi o'zgarishlar;
5. Yangi bozorlarning paydo bo'lishi

Bundan tashqari, u innovatsiya tushunchasidan foydalanib, uni o'zgarishlar sifatida izohladi, uning maqsadi iste'mol tovarlarining yangi turlarini, yangi ishlab chiqarishni va

2-TOM, 3-SON

yangi ishlab chiqarishni tashkil etish shaklidagi transport vositalarini joriy etish va ulardan foydalanishdir.

Innovatsiyalarni tavsiflashda Shumpeter bu jarayonda tadbirkorning rolini doimo ta'kidlab kelgan, chunki aynan tadbirkor harakatlantiruvchi kuch bo'lib, yangi ixtirolarni amaliyotga tatbiq etuvchi va mukofot sifatida foydani oluvchi hisoblanadi.

Hamma ixtirolar innovatsiyaga aylanmaydi. Innovatsiyalar foyda keltiradigan va bozor talabini qondiradigan ixtirolardir. Boshqacha qilib aytganda, ilm-fan tufayli amalga oshadigan g'oya paydo bo'ladi va keyingi qadam bu g'oyani tijoratlashtirish bo'lib, ixtironi innovatsiyaga aylantiradi, daromad keltiradi. Unda shunday deyilgan: agar ilm-fan pulni bilimga aylantiradigan jarayon bo'lsa, innovatsiya bu bilimlarni qo'shilgan qiymat bilan pulga o'zgartiradigan jarayondir.

Mamlakatimiz korxonalaridagi innovatsion jarayonlar kuchsizligining sababi quyidagi omillar ta'siridandir:

- ✓ sanoat sohasida ishlaydigan olimlar sonining kamligi, shuningdek, ishchi kuchida olimlar va tadqiqotchilar ulushining pastligi;
- ✓ yuqori texnologiyalarni patentlash sohasiga kirmaslik;
- ✓ ishlab chiqarish sektori va universitetlar o'rtasidagi zaif hamkorlik;
- ✓ innovatsiyalarni rag'batlantirishning nisbatan muvaffaqiyatsizligi va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari faoliyati;
- ✓ biznesni boshlash uchun murakkab protseduralar; texnologik ta'lim sifatining yetarli emasligi.

Shunday qilib, innovatsiyalar raqobatbardosh iqtisodiyotni rivojlantirish imkoniyatini beradi. So'nggi yillarda buni nafaqat iqtisodchilar, balki siyosatchilar ham tushunishmoqda. Asosiy maqsadlarga erishish uchun yalpi ichki mahsulotning 3 foizini ilmiy-tadqiqot ishlariga yo'naltirish, bandlik darajasini 70 foizga yetkasish, byurokraziyani qisqartirish, korrupsiyani yo'qotish va tadbirkorlikni rag'batlantirishni amalga oshirish kerak. Bu muammolar hal etilsa, mamlakatimizda iqtisodiyotimiz innovatsion jihatdan rivojlanishda katta muvaffaqiyatlarga erishadi. Ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalar uchun davlat byudjetlaridan mablag' ajratish va uni ta'minlash hajmini oshirish nazarda tutilgan.

□ □ Ko'rinib turibdiki, yuqorida aytib o'tilgan barcha holatlarda raqobatbardoshlikni oshirish innovatsiyalar bilan bog'liq. Mamlakatlar va alohida korxonalar o'rtasida samarali

2-TOM, 3-SON

bilim almashinuvi uchun tadqiqot o'tkazish hamda bilimlarni kengaytirish uchun muvofiqlashtirilgan va umumiy makonni yaratish zarurat hisoblanadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, innovatsion tadbirkorlik bilan shug'ullanayotgan va ishlab chiqarish jarayoniga xorij tajribasini qo'llab, yangiliklar joriy etilgan zamonaviy korxonalarda, an'anaviy korxonalarra nisbatan ish haqi 2-3 barobar, ish unumdorligi 2 barobar oshganligi, ayniqsa ishchi xizmatchilar turmush darajasining ilgariga nisbatan sifati va farovonligi ta'minlanayotganligi bugungi innovatsion iqtisodiy islohotlarining ijobiy tomonlarini ko'rsatmoqda. Ammo erishilayotgan yutuqlar bilan bir qatorda hal etilishi lozim muammolar ham mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 4-jild. -T.: "O'zME" Davlat ilmiy nashriyoti, 2002 y. 169-bet.
2. Gimush R.I. Innovatsion menejment. - T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2008. - 10 b.
3. To'xliiev N. Globallashuv jarayonida milliy iqtisodiyotlarning innovatsion rivojlanishi muammolari. Ilmiy-texnik va innovatsion taraqqiyot: global, mintaqaviy va milliy iqtisodiy tendensiyalar. T.: 2015, 26-bet
4. Vaxabov A. V. va boshqalar Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. - T.: Baktria press, 2015. 121-b
5. Egamberdiev F. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. -Toshkent, № 1, sentabr, 2011 yil, 2-bet.
6. Гужин А.А., Гужина Г.Н. Материальные интересы в системе экономического роста// Московское научное обозрение. 2012. № 12-1. С. 6
7. Гужина Г.Н. Социально-экономическая сущность и принципы формирования системы стратегического управления//Вестник Российского государственного аграрного заочного университета. 2009. № 6 (11). С. 141.

